Finnwatch ry:n lausunto
Ulkoasiainvaliokunta
10.5.2021

Asia: Mercosur-assosiaatiosopimus, jatkokirjelmä UJ 15/2021 vp

Finnwatch kiittää ulkoasiainvaliokuntaa mahdollisuudesta lausua Mercosur-assosiaatiosopimusta koskevasta U-jatkokirjelmästä, jossa esitetään valtioneuvoston kanta. Keskitymme lausunnossa tarkastelemaan sopimusluonnoksesta annettuja tietoja erityisesti suhteessa Brasiliaan, joka on suurin Mercosur-maista.

Brasilian ihmisoikeustilanteesta ja metsäkadosta

Merkittävin Mercosur-maa Brasilia ei tällä hetkellä noudata monia Mercosur-sopimuksessa asetettuja periaatteita, tavoitteita ja sitoumuksia. Brasilian nykyinen hallinto ei ole käytännön toimissaan sitoutunut ihmisoikeuksiin, ja maan ihmisoikeustilanne on kehittynyt merkittävästi huonompaan suuntaan presidentti Jair Bolsonaron kaudella. Bolsonaro on hyökännyt kansalaisyhteiskuntaa, ihmisoikeuspuolustajia ja alkuperäiskansojen edustajia vastaan. Tämä on johtanut rankaisemattomuuden kulttuurin lisääntymiseen Brasiliassa.[1]

Brasilia on muodollisesti sitoutunut Pariisin sopimukseen, mutta se ei vaikuttaisi pysyvän itselleen asettamissaan tavoitteissa. Brasilian mahdollisuudet saavuttaa päästövähennystavoitteensa riippuvat pitkälti maan metsäkadon vastaisesta politiikasta. Euroopan komission tilaama maaliskuussa 2021 julkaistu kestävyysarvio Mercosur-sopimuksesta toteaa, että tällä hetkellä Brasilian toimet ovat olleet päinvastaisia: esimerkiksi ympäristöviranomaisten resursseja on heikennetty ja metsiä suojelevaa lainsäädäntöä heikennetty[2].

Mercosur-sopimuksesta tehdyn kestävyysarvion mukaan tulevat uudet EU:n investoinnit alueella voivat entisestään lisätä metsäkatoa alueella.[3] Metsäkatoa voi lisätä myös se, että sopimuksen myötä Mercosur-alueelta Euroopan unioniin tuotavan naudanlihan määrää saattaa kasvaa 30–64%[4].

Kestävyysarvion julkaisemisen yhteydessä Euroopan komissio totesi maaliskuun lopulla, että Mercosur-sopimusta ei voida allekirjoittaa ennen kuin Mercosur-mailta saadaan selkeitä,

[1] Human Rights Watch, 2019, How Violence and Impunity Fuel Deforestation in Brazil's Amazon, saatavilla osoitteessa: https://www.hrw.org/report/2019/09/17/rainforest-mafias/how-violence-and-impunity-fuel-deforestation-brazils-amazon; Global Witness, 2020, Defending Tomorrow, saatavilla osoitteessa: https://www.globalwitness.org/en/campaigns/environmental-activists/defending-tomorrow/
[2] LSE, 2021, Sustainability Impact Assessment in Support of the Association Agreement Negotiations between the European Union and Mercosur, s. 91, https://trade.ec.europa.eu/doclib/docs/2021/march/tradoc_159509.pdf
[3] LSE, 2021, Sustainability Impact Assessment in Support of the Association Agreement Negotiations between the European Union and Mercosur: "When EU FDI increases in these regions and facilitates infrastructural investments, there is a possibility of the FTA leading to further deforestation."
[4] LSE, 2021, Sustainability Impact Assessment in Support of the Association Agreement Negotiations between the European Union and Mercosur, s. 14, saatavilla osoitteessa: https://trade.ec.europa.eu/doclib/docs/2021/march/tradoc_159509.pdf

Finnwatch ry, Malminrinne 1 B, 00180 Helsinki
www.finnwatch.org

tiukkoja ja mitattavia sitoumuksia sopimuksen kestävän kehityksen tavoitteisiin pyrkimisestä[5]. Komissio on kertonut jatkavansa neuvotteluita erityisesti koskien Mercosur-maiden Pariisin sopimusta koskevia sitoumuksia ja metsäkadon vastaisia toimia. Toistaiseksi asiassa ei ole nähty edistymistä.

Presidentti Bidenin ilmastokokouksessa 22.4.2021 Jair Bolsonaro kertoi Brasilian tavoittelevan laittoman metsäkadon lopettamista. Bolsonaro kuitenkin näyttää pyrkivän kohti tavoitetta tekemällä nykylainsäädännössä laittomasta metsien haltuunotosta ja hakkuista laillisia. Brasilian senaattiin viedyt tuoreet lakiesitykset suoranaisten maakaappausten laillistamisesta saivat 5.5.2021 useat eurooppalaiset yritykset lähestymään kovasanaisella kirjeellä Brasilian kongressia, jossa ne uhkaavat vetäytyä Brasiliasta mikäli lakihankkeet etenevät[6]. Brasilian ja Yhdysvaltojen väliset kahdenkeskiset neuvottelut Brasilian metsäkatoon puuttumiseksi eivät ole edenneet.

Tutkijat ovat arvioineet, että noin 17 prosenttia Amazonin sademetsästä on jo hävitetty. Metsäkato jatkuu edelleen hälyttävällä tasolla. Huhtikuussa 2021 sademetsää hävitettiin Brasiliassa 43% enemmän kuin vuosi sitten saman kuukauden aikana[7]. On arvioitu, että jos Amazonin sademetsästä hävitetään 20–25 prosenttia, ekosysteemi ajautuu käännekohtaan (tipping point), jossa alueen sateet häiriintyvät ja Amazon alkaa muuttaa itse itseään savanniksi. Tällä olisi valtavat vaikutukset Etelä-Amerikan sääjärjestelmään ja sitä kautta mm. viljelysmaihin, ja se vapauttaisi miljardeja tonneja hiilidioksidia ilmaan.[8] On arvioitu, että Amazonin sademetsän menettäminen olisi lopullinen este Pariisin sopimuksen tavoitteisiin pääsemiseksi, ja se voisi laukaista muita systeemisiä käännekohtia[9]. Tällä olisi katastrofaaliset vaikutukset myös Suomeen.

Vuonna 2019 julkaistu alkuperäinen Mercosur-sopimusluonnoksen[10] kauppaa ja kestävää kehitystä koskeva luku ei sisältänyt mitään konkreettisia keinoja, joilla Brasiliaa voitaisiin velvoittaa Pariisin sopimuksessa asetettujen tavoitteiden saavuttamiseen. Myös sopimusluonnoksen ihmisoikeuskirjaukset olivat heikkoja. Sopimusluonnos edellyttää sopimusosapuolilta pelkkiä “jatkuvia ponnisteluja” Kansainvälisen työjärjestö ILOn perussopimusten ratifioimiseksi. U-jatkokirjelmän perusteella tämä näyttää jäävän myös lopullisen sopimuksen sanamuodoksi. Brasilia ei ole edelleenkään ratifioinut kaikkia ILOn

[5] Euroopan komissio, https://trade.ec.europa.eu/doclib/press/index.cfm?id=2260
[6] Retail Soya Group, https://www.retailsoygroup.org/wp-content/uploads/2021/05/Letter-from-Business-on-Amazon_2021.pdf
[7] Destruction of Brazil's Amazon rainforest speeds up for 2nd straight month, https://www.reuters.com/business/environment/deforestation-brazils-amazon-rainforest-rises-second-straight-month-2021-05-07/
[8] Thomas E. Lovejoy, Carlos Nobre, “Amazon Tipping Point”, Nature, Science Advances, When will the Amazon hit a tipping point?, https://www.nature.com/articles/d41586-020-00508-4
[9] Nature, Climate tipping points — too risky to bet against, https://www.nature.com/articles/d41586-019-03595-0
[10] Euroopan komissio, https://trade.ec.europa.eu/doclib/press/index.cfm?id=2048

perussopimuksia[11], ja sillä on vaikeuksia myös jo ratifioitujen sopimusten toimeenpanossa.

Valtioneuvoston kanta

Valtioneuvosto edellyttää komissiolta lisäsitoumusten neuvottelemista Mercosurin kanssa ennen sopimuksen hyväksymistä. Lisäsitoumuksilla tulee tavoitella sopimukseen sisältyvien kestävän kehityksen ja ilmastoon liittyvien tavoitteiden tehokkaampaa toimeenpanoa. Erityistä huomiota tulee kiinnittää metsäkadon torjuntaan.

Finnwatch pitää Suomen ehdollista kantaa kannatettavana. Sopimusta ei tule hyväksyä ennen kuin Mercosur-maat, erityisesti Brasilia, sitoutuvat sitovasti mm. metsäkadon torjuntaan. Brasilian tulee myös ottaa todellisia, riippumattomasti todennettavia konkreettisia askeleita kohti metsäkadon torjuntaa ennen sopimuksen hyväksyntää.

Finnwatch olisi toivonut lisäsitoumuksien neuvottelua myös ILOn perussopimusten ratifiointia koskien.

Suomen tulisi edellyttää myös Euroopan komissiossa valmisteilla olevien Human Rights and Environmental Due Diligence (HREDD)- sekä Legal Framework to Halt and Reverse EU-driven Global Deforestation -sääntelyhankkeiden loppuunsaattamista ennen sopimusten allekirjoittamista. Näillä toimilla Euroopan unioni pystyisi tehokkaasti varmistamaan, ettei EU:n ja Mercosur-maiden välinen kauppa lisää metsäkatoa ja että kaupassa kunnioitetaan ihmisoikeuksia.

[11] ILO, Normlex, Brasilia, https://www.ilo.org/dyn/normlex/en/f?p=NORMLEXPUB:11210:0::NO::P11210_COUNTRY_ID:102571

Finnwatch ry, Malminrinne 1 B, 00180 Helsinki
www.finnwatch.org